

УДК 378.147

Л. С. БЕРЕЗОВА

аспірант

Національний університет біоресурсів і природокористування України

СТРУКТУРНО-ОРГАНІЗАЦІЙНІ ОСОБЛИВОСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ПЕРЕКЛАДАЧІВ У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ ФРАНЦІЇ

У статті досліджено питання організації професійної підготовки перекладачів у вищих навчальних закладах Франції. Визначено структурні особливості вищої освіти майбутніх фахівців у галузі перекладу та основні напрями їхньої професійної діяльності. Здійснено огляд навчальних програм з підготовки перекладачів у вищих закладах освіти Франції, який дасть змогу українським ВНЗ визначити сучасну стратегію розвитку перекладацької освіти в країні відповідно до вимог Болонського процесу.

Ключові слова: професійна підготовка перекладачів, програма навчання перекладачів, бакалавр, магістр, методологічний підхід, обов'язкові дисципліни, вибіркові дисципліни, перекладацька практика.

Важливим джерелом визначення сучасної стратегії розвитку перекладацької освіти в Україні є аналіз світового досвіду професійної підготовки перекладачів, дослідження закономірностей і тенденцій розвитку цієї складової освітньої сфери в різних соціокультурних регіонах світу. Нині українська система освіти проходить етап реформування у відповідності до вимог Болонського процесу. Відтак, у контексті прийняття нового закону України “Про вищу освіту”, який відповідає сучасним європейським і світовим зразкам, гостро постало питання професійної підготовки перекладачів в умовах реформування мовного вищого навчального закладу на основі європейського досвіду. Таким чином, розгляд організації процесу навчання майбутніх перекладачів у країнах – учасницях Болонського процесу, зокрема у Франції, з подальшим запровадженням його прогресивних елементів в українських мовних вищих навчальних закладах є винятково актуальним завданням з огляду на перспективи інтеграції України в загальноєвропейський освітній простір.

Дослідженню організації навчання майбутніх перекладачів в українських і зарубіжних вищих навчальних закладах присвячено низку наукових розвідок. Зокрема, особливості залучення сучасних інформаційних технологій та інноваційних елементів навчання до підготовки майбутніх фахівців у галузі перекладу у своїх працях досліджувала Н. В. Абашкіна. Особливості реформування лінгвістичної освіти, нові аспекти сучасної освітньої політики України й Франції висвітлено в працях російських і українських дослідників С. В. Владимірової, Б. Л. Вульфсона, К. В. Корсака, Н. М. Лавриченко, С. В. Лісової, Т. В. Мельник. Значний науковий доробок щодо принципів, підходів, форм і методів навчання у французькій освітній системі розкрито в працях О. А. Громової, Т. І. Коваль, О. В. Мартинюк, М. І. Прозорової тощо.

Метою статті є огляд структури та визначення основних організаційних особливостей вищої освіти у Франції, зокрема в галузі професійної підготовки перекладачів.

Надання перекладацьких лінгвістичних послуг передбачає усний і письмовий переклади, субтитрування, дублювання й локалізацію (адаптацію перекладу до специфічних місцевих потреб). Як засвідчують результати досліджень з вивчення ринку лінгвістичних послуг Європейського Союзу, щороку попит на ці послуги зростає приблизно на 10% [5]. Тому, загалом, близько 250 університетів і вищих навчальних закладів Європи готують перекладачів.

Професійна підготовка перекладачів у Франції, як у країні – ініціаторі Болонського процесу, стала рушійною силою, що запустила механізм реформування освіти не лише в Україні, а й в усій Європі. Адже ця країна вирізняється високим рівнем підготовки перекладачів і має потужні системи професійних перекладацьких організацій та асоціацій. Це є наслідком того, що сучасна методика навчання перекладачів у межах вищої професійної освіти Франції має свою багату історію, яка остаточно утвердилася ще більше двох століть тому й нині вважається однією з найкращих у світі.

Найголовніша особливість освіти у Франції – перевага державних навчальних закладів. Система вищої освіти в країні представлена двома секторами: власне університетським і сектором вищих шкіл. У Франції налічується 80 університетів (*universités*) і близько 300 вищих шкіл (*grandes écoles*), у яких і реалізують новітні методики інтенсивного навчання іноземних мов. При цьому принципової різниці між університетами й вищими школами не існує (йдеться лише про історично сформовані типи мовних ВНЗ), адже саме методики навчання іноземних мов надають пріоритетності тому чи іншому ВНЗ у підготовці майбутнього фахівця в галузі перекладу. Тому диплом випускника однієї з вищих шкіл за престижністю іноді цінують вище, ніж диплом університету. Найвідомішими закладами освіти, що готують перекладачів у Франції з використанням інноваційних і ефективних методик навчання, є школа перекладу ESIT (*École Supérieure d'Interprètes et de Traducteurs*) та інститут ISIT (*Institut Supérieur d'Interprétation et de Traduction*) у Парижі.

Спеціалізованому перекладу навчають у ВНЗ різного типу: як у державних, так і в приватних. Тобто чіткої межі між застосуванням технологій навчання в межах державних або приватних структур не існує. За даними міністерства освіти Франції, щонайменше 15 університетів проводять підготовку перекладачів за загальним принципом побудови навчальних планів і, відповідно, програм (університети Лілля, Тулузи, Монпельє, Гренобля, Парижу та ін.).

Проте в країні спостерігається тенденція до збільшення кількості навчальних закладів, які пропонують інтенсивні методи вивчення іноземних мов на короткотривалих курсах із усного чи письмового перекладу. Підраховано, що існує більше 60 різних курсів, причому майже 20 з них завер-

шуються отриманням диплому про спеціальну вищу освіту (DESS). Цей підхід у системі вищої освіти є принципово новим і оптимальним рішенням, зокрема для майбутніх фахівців у галузі перекладу, які переслідують мету спеціалізації в певному вузькому підсекторі технічного (усного або письмового) перекладу з певного фаху.

Традиційним поєднанням іноземних мов для вивчення є поєднання англійської, іспанської, французької. Популярними в межах Євросоюзу є італійська, російська, арабська та португальська мови. Рідше мовні ВНЗ пропонують вивчати японську, китайську, грецьку, голандську та швейцарську мови.

В університетах Франції діють дві форми підготовки перекладачів: це нова програма, яка передбачає два рівні – бакалавр і магістр, і звична система навчання спеціалістів, магістрів. Кожна з програм бакалаврської або магістерської спеціалізації включає різні форми навчання (лекції, практичні й семінарські заняття) та складається з окремих модулів, за кожен з яких, у відповідності до системи якості ETCS, нараховується певна кількість кредитних одиниць. Щоб отримати відповідну кваліфікацію, необхідно набрати встановлену кількість кредитних одиниць. Щотижневе академічне навантаження становить 6–10 академічних годин.

Згідно з програмою підготовки бакалаврів, студенти вивчають літературну творчість, культуру, набувають компетентностей щодо усного спілкування мовою, яку вивчають, та її граматичних особливостей. При формуванні програм навчання перекладацької дисципліни найчастіше належать до категорії самостійного вибору.

Магістри у французьких університетах навчаються за робочими програмами, розробленими в навчальних закладах. Вони функціонують незалежно від бакалаврських і передбачають один – два роки навчання для студентів, які вже отримали ступінь бакалавра у відповідній галузі знань. Найбільш кваліфікованими вважають спеціалістів-перекладачів у окремих галузях діяльності, і таку спеціалізацію необхідно враховувати на етапі підготовки фахівців. Деякі університети здійснюють підготовку перекладачів у галузі технічного, юридичного, літературного перекладу, найбільш популярними галузями сьогодні вважають медицину та правознавство. Зрозуміло, що кожній майбутній спеціалізації відповідає свій перелік навчальних дисциплін, однак усі вони в результаті повинні забезпечити підготовку перекладача найвищої кваліфікації та стати основою для подальшого академічного зростання.

Окрім того, у Франції широко розповсюдженими є самостійні магістерські програми підготовки перекладачів. Це пояснюється тим, що в Європі актуальності набувають інтенсивні методи навчання іноземних мов у межах нефілологічних програм підготовки фахівців. Наприклад, після отримання диплому бакалавра чи магістра випускники, маючи достатній рівень знань з іноземних мов, можуть продовжити навчання для здобуття ступеня магістра з перекладу, що суттєво розширює сферу їхньої професійної діяльності [1, с. 35–37].

Суттєвому підвищенню якості навчання в магістратурі з перекладу сприяла участь Франції в проекті “Європейський магістр перекладу”, створеному за ініціативи Європейської комісії. В основу ідеї покладено розроблення спільного компетентнісного підходу в професійній підготовці перекладачів у провідних ВНЗ Європи. Для участі в мережі університети проходять спеціальну оцінку професіоналами в галузі перекладу.

Навчальні заклади у Франції освітні програми для підготовки перекладачів розробляють і реалізують самостійно. Як зазначає О. В. Сергєєва, розвиток змісту освітніх програм є поступовим багатограним процесом, у якому кожен етап є основою для наступного та вимагає пошуку потрібної інформації, розробки граничних меж педагогічних дій, накопичення робочих ресурсів тощо [3, с. 88]. Базисом для підготовки фахівців є такі методологічні підходи: компетентнісний, міждисциплінарний, культурологічний та практико-орієнтований.

Компетентнісний підхід сприяє такій організації підготовки фахівців, коли кожен із видів навчального процесу спрямований на формування та закріплення теоретичних знань і професійних компетентностей. Зокрема, вивчення предметів “Культурологія” та “Країнознавство” формують соціокультурну та міжкультурну компетентності, а “Вступ до перекладознавства”, “Теорія і практика перекладу” закладають основи перекладацької концепції та закріплюють відповідну компетентність.

Міждисциплінарний підхід направлено на формування гармонійної особистості компетентного фахівця [2, с. 175]. Основні тези та визначення в галузі перекладознавства наводять та роз’яснюють у таких курсах, як “Спеціальний переклад”, “Синхронний переклад”, “Послідовний переклад”. У процесі викладання цих предметів оперують поняттями та категоріями з економіки, медицини, юриспруденції, тобто в процесі підготовки профільних перекладачів використовують міждисциплінарні положення.

Перекладач за своєю природою повинен бути освіченою, гармонійно розвиненою людиною, яка, поряд з професійними знаннями, може вільно орієнтуватися в культурі, традиціях і звичаях народів, мову яких вивчає. Втілення в процес навчання перекладачів культурологічного підходу [2, с. 177] зумовлює набуття необхідних компетентностей. Саме тому в навчальних закладах вивчають такі дисципліни, як “Культура країни, мова якої вивчається”, “Цивілізація країни, мова якої вивчається” тощо.

Практико-орієнтований підхід [4, с. 39–45] є логічною складовою на шляху підготовки перекладачів в університетах Франції, про що свідчить наявність у навчальних програмах обов’язкових практичних занять (ділових ігор, семінарів тощо) та проходження стажування як у межах країни, так і за її межами.

Навчальні плани для підготовки перекладачів у вищих навчальних закладах Франції складаються з окремих модулів, що спрямовані на об’єднання навчальних курсів і обґрунтований розподіл блоків обов’язкових і вибіркових дисциплін. Фахова підготовка перекладачів пе-

редбачає фундаментальну базову, практичну та наукову підготовку на основі об'єднання загальнонаукових, професійних і спеціалізованих знань, а також широкого впровадження елективних курсів. З метою розширення можливостей для подальшого працевлаштування та більшої конкурентоспроможності випускників на ринку праці в університетах існує можливість отримання фахової підготовки за двома спеціальностями, що дає змогу зекономити кошти та отримати подвійний диплом (наприклад, мова та економіка, мова та інженерія, мова та медицина). У процесі створення своїх навчальних програм французькі фахівці вважають за необхідне враховувати такі моменти: співставлення стилю викладання з характеристиками особистості студентів, оперування важливими науковими поняттями та результатами дослідження, обов'язкове визначення критеріїв оцінювання результатів навчання.

Значну увагу в процесі професійної підготовки перекладачів приділяють методичному забезпеченню навчального процесу (наявності підручників, посібників) і набуттю конкретних умінь і навичок під час пізнавальної діяльності, формулюванню мети підготовки.

Отже, в університетах Франції узгоджують зміст навчальних програм з вимогами та стандартами національної та європейської вищої освіти. Цим пояснюється схожість програм підготовки бакалаврів і магістрів перекладу.

Важливу роль у професійній підготовці перекладачів у Франції відіграють виробничі перекладацькі практики після третього та четвертого років навчання, які тривають 6 і 8 тижнів відповідно. Всі курси на здобуття диплома про спеціальну вищу освіту (DESS) включають 2 або 3 місяці виробничої практики. Проходження практики за кордоном не завжди є обов'язковим у мовних ВНЗ Франції. Адже майбутні фахівці в галузі перекладу є мобільними й не мають обмежень для вільного пересування для стажування не лише в межах Євросоюзу, а й поза ним. Тому практика майбутнього фахівця-перекладознавця може тривати лише від півроку до року. Наприклад, якщо порівняти технології навчання Вищої школи перекладу ESIT, то тут усні перекладачі повинні обов'язково провести 12 місяців у країні першої іноземної мови та 6 місяців у країні другої іноземної мови. ESIT є також провідною установою, де перекладачі можуть отримати диплом про поглиблене вивчення перекладу з певного фаху D.E.A. (postgraduate Diplôme d'études approfondies).

Відтак, у Франції наразі готують різногалузевих перекладачів – спеціалістів з локалізації, термінології, юридичного перекладу, перекладачів офіційних документів тощо. Особливу увагу зараз звертають на навчання перекладачів використанню САТ-технологій у перекладі, оволодіння професійним програмним забезпеченням. Такі дисципліни в навчальних планах університетів знайомлять студентів з можливостями застосування інформаційних технологій і корпусів текстів у перекладі, методами пошуку інформації в комп'ютерних мережах, формують навички роботи з пакетом

програм Microsoft Office та деякими системами машинного перекладу. Така навчальна діяльність майбутніх перекладачів у поєднанні з ІТ вимагає певних знань з інформатики, фахових дисциплін, насамперед різного поєднання іноземних мов. Синтез традиційних і новітніх інформаційних технологій відбувається на діяльнісній основі, коли види навчальної діяльності є об'єктом навчання й допомагають формувати загальне уявлення про професійну діяльність перекладача як про цілеспрямований, активний, тривалий процес пізнання. Використання міждисциплінарного підходу дає можливість органічно інтегрувати знання з лінгвістики й інформатики, лінгвістики й психології.

Висновки. Таким чином, розглянувши організацію професійної підготовки перекладачів у Франції, треба відзначити, що така підготовка наразі не має масового характеру. Кількість закладів освіти, які надають освітні послуги щодо навчання перекладачів, є, порівняно з кількістю українських вищих навчальних закладів, невеликою. Проте якість цієї підготовки забезпечується оригінальними методиками, відображеними в навчальних програмах, чітко визначеною спеціалізацією, залученням світових фахівців з перекладу до навчального процесу та наявністю реальної виробничої перекладацької практики в країнах, мова яких вивчається, що, у свою чергу, передбачено мобільністю майбутнього фахівця в галузі перекладу на законодавчому рівні. Варто зауважити, що система підготовки перекладачів Франції забезпечує підготовку фахівців високого рівня на основі асоційованого використання програм вищої освіти та незалежних програм, самостійно розроблених університетами. Найважливішу роль у підготовці майбутніх перекладачів відіграють саме програми профільної підготовки та розвиток професійних компетентностей. Необхідним фактором для підготовки сучасних фахівців є використання в навчальному процесі комп'ютерної техніки та новітніх технологій.

Перспективи подальших досліджень можуть полягати в аналізі проблеми стандартизації освітніх програм професійної підготовки перекладачів українських ВНЗ з урахуванням передового світового досвіду та досвіду ВНЗ Франції щодо фахової підготовки студентів з освітньо-кваліфікаційними рівнями “бакалавр” і “магістр”.

Список використаної літератури

1. Полупанова Е. Инновации в высшем образовании западных стран: организационный уровень / Е. Полупанова // Alma Mater. – 2005. – № 3. – С. 35–37.
2. Поршнева Е. Р. Междисциплинарные основы базовой лингвистической подготовки специалиста-переводчика : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.08 / Е. Р. Поршнева. – Казань, 2004. – 550 с.
3. Сергеева О. В. Професійна підготовка перекладачів в університетах Великої Британії : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / О. В. Сергеева ; Черкас. нац. ун-т ім. Б. Хмельницького. – Черкаси, 2012. – 200 с.
4. Черноватий Л. М. Навчально-методичний комплекс для підготовки перекладачів з англійської мови: серія dictum factum / Л. М. Черноватий // Наук. зап. Харк. нац. ун-ту ім. В. Н. Каразіна. Сер. “Філологічні науки”. – 2010. – Вип. 89 (1). – С. 23–45.

5. Єврокомісія хоче, щоб більше університетів готували перекладачів. УНІАН. Новини ЄС [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://eunews.unian.ua/412292-evrokomisiya-hoche-schob-bilsheuniversitetiv-gotuvati-perekladachiv.html>.

Стаття надійшла до редакції 15.02.2016.

Березова Л. С. Структурно-организационные особенности профессиональной подготовки переводчиков в высших учебных заведениях Франции

В статье исследован вопрос организации профессиональной подготовки переводчиков в высших учебных заведениях Франции. Определены структурные особенности высшего образования будущих специалистов в области перевода и основные направления их профессиональной деятельности. Осуществлен обзор учебных программ по подготовке переводчиков в высших образовательных заведениях Франции, который даст возможность украинским высшим учебным заведениям определить современную стратегию развития переводческого образования в стране в соответствии с требованиями Болонского процесса.

Ключевые слова: профессиональная подготовка переводчиков, программа обучения переводчиков, бакалавр, магистр, методологический подход, обязательные дисциплины, выборочные дисциплины, переводческая практика.

Berezova L. Structural and Organizational Peculiarities of Professional Training of Interpreters and Translators in Higher Educational Establishments of France

In the article the problems of organization of professional training of interpreters and translators in higher educational establishments of France have been investigated. The structural peculiarities of higher education of future specialists in the field of translation and basic directions of their professional activity are defined. The review of curricula for training of interpreters and translators in higher educational establishments of France which will enable the domestic establishments of higher education to define modern strategy for development of interpreting and translating education in our country in accordance with the requirements of Bologna process. Considering organization of professional training of interpreters and translators in France it should be noted that such training does not have mass character now. The amount of educational establishments which train interpreters and translators is small in comparison with the amount of Ukrainian higher educational establishments in the same field. However, quality of this training is provided by using original methods represented in curricula, certain specialization, bringing in of world specialists in translation to the educational process and presence of real translating practice in foreign countries that is provided by the mobility of future specialists in the field of translation at legislative level. It should be underlined that the system of training of interpreters and translators in France provides training of specialists of high level on the basis of the associated use of the curricula of higher education and independent curricula, independently developed by universities. A major role in training of future interpreters and translators is played by the curricula of professional training and development of professional competences. An important factor for training of modern specialists is the use in the educational process of computer technique and the newest technologies.

Key words: professional training of interpreters and translators, interpreters and translators' training curriculum, bachelor, master, methodological approach, compulsory disciplines, selective disciplines, translating practice.